

Fenntarthatóság vagy túlélhetőség?

Az emberiség példátlan teszt elé néz. Noha az emberi faj különleges abban, hogy egyedei igen nagy számban tudnak együttműködni akkor is, ha nem rokonai egymásnak, de a súlyosbodó válsághelyzet olyan fokú és hatékonyságú együttműködést kíván meg, amelyre lehet, hogy nem leszünk képesek. Ez azért baj, mert enélkül az általunk ismert világ – a technológiai civilizáció – összeomolhat. A társadalmi, gazdasági és környezeti folyamatok ijesztő ördögi köröket hozhatnak, amelyek egy lefelé haladó csigavonal képét vetítik elénk. Sajnos, sok példát lehet ilyen körökre mondani. A nehezedő feltételek fokozzák az egyenlőtlenséget, s utóbbiak ellene hatnak – például – a környezetvédelmi szempontoknak.

Világos kapcsolat látszik továbbá az új, felbukkanó betegségek és a klímaváltozás, illetve a globalizáció között. A Covid vírus által okozott kár a trillió dolláros tartományban van. Egy efféle járvány veszélyére évek óta figyelmeztettek a szakemberek, de nem hallgattak rájuk. Miként most sem hallgatnak azokra, akik figyelmeztetnek rá, hogy újabb és újabb járványok fognak megjelenni. Pedig igenis van koncepció arra, hogy miként kellene járványügyben is alkalmazni „a megelőzés jobb, mint a gyógyítás” elvét.

Öröm a bajban, hogy egyre többen és egyre több területen ismerik fel, hogy a „*business as usual*” nem mehet tovább, mert zsákutcába, sőt katasztrófába vezet. E változásnak a jele e folyóirat jelen száma is. Mögötte részben az a felismerés áll, hogy pénzt nem lehet enni – vagyis a pénzügyi világ nem marad fenn a világ nélkül. Mi több: a pénzügyek világa segíthet abban, hogy az ismert világunk nagy vonalakban fennmaradjon.

Azt tartják, hogy a fenntarthatóság elsősorban etikai kérdés, minden egyéb ebből következik, ami a környezetet, a gazdaságot és a társadalmat illeti. Ezt én is így gondolom. Vagyis – mély összhangban az e számban olvashatókkal – értékelvű szemlélet nélkül sosem leszünk fenntarthatóak.

Magam is elkalandoztam már az evolúciódinamika és a gazdaságtan határterületére. A híres vegyész *Günter von Kiedrowski*val együtt azt a javaslatot fogalmaztuk meg, hogy a kamatos kamat számításánál el kellene térni az exponenciális növekedéstől. Az evolúcióbiológiában az exponenciális növekedési tendencia a darwini „*survival of the fittest*” alapja. Erős a gyanúnk, hogy az egyenlőtlenség növekedése mögött is ez a tendencia áll. Mint ismeretes, egyre kevesebb ember birtokolja a vagyonok egyre nagyobb részét. Ez így nagyon nem jó. A javaslat röviden annyi, hogy a jövőben a központi bankok nemcsak a kamatlábat, hanem

a növekedési rendet is szabályozhatnák. Azt gondoljuk, hogy a kamatos kamat illetően szabályozása a fenntarthatóság érdekeit szolgálhatná. Hogy így van-e, azt nyilván szakembereknek kell modellezni.

Sokan tündöttek és tündödnék az „Univerzum kísérteties csöndjén”, vagyis azon, hogy „hol vannak az idegenek?”. Már *Enrico Fermi* és barátai is tudták, hogy ha a technológiai civilizációk rövid életűek, akkor az értelmes életek nagy része „posztapokaliptikus” állapotban tengeti életét, és a csillagközi kommunikáció helyett az aznapi élelem gondjával foglalkozik. Ne szaporítsuk ezek számát! Tartozunk ezzel az őseinknek is, de legfőképpen az utódainknak.

Nincs sok idő, mindenkire szükség van!

Szathmáry Eörs

Evolúciótudományi Intézet, Ökológiai Kutatóközpont
MTA Fenntartható Fejlődés Elnöki Bizottság

IRODALOM

SNOWER, D. J. és WILSON, D. S. (2022). Rethinking the theoretical foundation of economics I: The multilevel paradigm. <https://davidslanwilson.world/papers-and-studies/rethinking-the-theoretical-foundation-of-economics-i-the-multilevel-paradigm/>

VON KIEDROWSKI, G. és SZATHMÁRY E. (2012). The Monetary Growth Order. *arXiv:1204.6590*